

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-219>

Олександра Шевельова

*доктор мистецтва,
здобувач кафедри теорії та історії культури,
викладач кафедри оперної підготовки та музичної режисури,
кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна)*

*Науковий консультант: Касьянова Олена Василівна,
кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)*

Oleksandra Shevelyova

*Doctor of Arts,
graduate student of the Department of Theory and History of Culture,
teacher of the Department of Opera Training and Musical Direction of the
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine)*

*Scientific supervisor: Kasianova Olena Vasylivna,
Candidate of Art History, Professor, Honored Artist of Ukraine,
Professor of the Department of Opera Training and Music Direction of the
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9543-4829>

© Шевельова О., 2025.

МЕТАМОРФОЗИ КУЛЬТУРОТВОРЧОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ

В УМОВАХ СВІТОВОГО ГЛОБАЛІЗОВАНОГО ПРОСТОРУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. Розглянуто метаморфози сучасного культурного простору України в умовах глобалізаційних процесів. Визначено перебування України у тривимірному культуротворчому просторі – глобалізаційному, локалізаційному та глокалізаційному. Окреслено особливості культуротворчих процесів у межах кожного з його вимірів. Схарактеризовано сучасний український культурний простір як поєднання глобальних і локальних тенденцій. Акцентовано увагу на локальному аспекті розвитку культури, що передбачає звернення до національних надбань, підтримку творчості сучасних митців і активне залучення грантових культурних програм. Виявлено глокалізаційний аспект як один із вимірів існування української сучасної культури, в якому поєднуються ідеї глобалізації та локалізації.

Ключові слова: глобалізований простір, культуротворчий поступ України, глобалізація, глокалізація, локалізація.

Постановка проблеми. Сучасний мистецький простір України характеризується неоднорідністю культуротворчих процесів, які є своєрідними

реакціями на зовнішні та внутрішні перетворення у суспільстві. Парадигма глобалізованого світу, яка безпосередньо торкнулася й національного формотворення, вплинула на видозміни моделі художньої культури України. Однак турбулентні умови життєдіяльності, зумовлені обставинами воєнного часу, значно пришвидшили перехід держави на новий виток розвитку загалом та культури зокрема. Дослідження динамічних перетворень національної парадигми художньої культури дозволять виявити основні напрями її подальших метаморфоз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Динамічні процеси, спричинені видозмінами моделі художньої культури України на тлі глобалізаційних процесів, виявили різновекторність явища державотворення. Органічна взаємодія та взаємопроникнення явищ глобального і локального аспектів формотворення в контексті державного становлення країн, зокрема в Україні, досліджено О. Копієвською [3] та О. Гетманенко [1]. Вплив мегатенденцій глобалізованого світу на всі сфери державотворення, зокрема позитивні та негативні прояви в контексті формування сучасної парадигми художньої культури, досліджено О. Касьяною [2] та О. Шевельовою [6]. Натомість М. Макарова відмічає низку позитивних видозмін у сучасному культурному просторі України, спричинених процесами глобалізації, як-от популяризація та інтеграція у світовий контекст [4]. Л. Саракун розглядає глобальні зміни як те, що певним чином провокує активізацію процесів колективної ідентичності, однак інколи викликає проблеми її гібридизації [5].

Мета дослідження – з'ясувати основні напрями видозмін парадигми художньої культури України ХХІ століття на тлі перетворень глобального світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес виходу всього світу на новий щабель розвитку, спричинений глобалізаційними світовими перетвореннями, масштабуванням, міжнародними колабораціями в економічній, політичній, культурній, технологічній, науковій сферах, безсумнівно, викликав хвилю динамічних змін у багатьох державах. Проте помилково буде стверджувати, що лише глобалізація стала причиною радикальних перетворень.

Метаморфози сучасного культурного простору України красномовно свідчать про неоднорідність процесів та перебування України одразу в кількох вимірах – глобалізаційному, глокалізаційному та локалізаційному. Контекст повномасштабного вторгнення та зміна існування всіх сфер життєдіяльності українців, увиразнив існування тривимірності процесів та виявив їх взаємозв'язок.

Ідеї *глобалізації* тяжіють до процесів масштабування, де переважна більшість національних та державних утворень підпорядковуються більш розвиненим регіональним світовим центрам в економічній, політичній, технологічній, культурній тощо площинах. Початок ХХІ століття ознаменувався для українського культурного простору орієнтацією на американський та західноєвропейський мистецький продукт. Виразний стрибок у розвитку технологічної компоненти в контексті комунікації планетарного суспільства, вагомий вплив медіапростору та соціальних мереж створив пропорційний дисбаланс у поєднанні іноземних та національних наслідувань на користь перших. Таким чином на сценах музичних театрів України з'явилися твори, які вже здобули визнання на міжнародній арені та/або ті, які були написані українськими авторами з орієнтацією на популярні зразки масової культури.

Стремління українських митців і представників сучасного культурного простору до інтеграції у світовий мистецький контекст, популяризації та репрезентації національного мистецтва на міжнародній арені зумовило низку внутрішніх і зовнішніх трансформацій. Одночасно активізувався інтерес до вивчення витоків національної культури, її традицій та регіональних особливостей, що є проявом *локалізаційного* вектору видозмін. У цьому аспекті мистецькі практики орієнтуються на збереження автентичного культурного конструкту, без надмірних запозичень із чужих традицій.

З одного боку, дослідження маловідомих творів, творчого спадку забутих або недооцінених митців відкриває новий простір для переосмислення, інтерпретацій та творчих експериментів сучасників. З іншого, – прагнення розвивати національну культуру; формувати сприятливе середовище для

самореалізації молодого покоління; творити задля спадку, що залишиться в історії світового мистецького простору, є певним підґрунтям для активної діяльності сучасних митців.

Вагомим чинником розвитку стало впровадження та розвиток системи культурних грантів, у тому числі за підтримки міжнародних партнерів. Це сприяло суттєвому зростанню кількості творчих ініціатив і розширенню меж українського художнього процесу впродовж останнього десятиліття.

Процеси *глокалізації* можна розглядати як своєрідний гібрид – перехід від глобального світобачення до локалізованого, пошук точки рівноваги між цими двома полюсами. З одного боку, спостерігається тяжіння до наслідування світових тенденцій і жанрових формотворень, що виходять за межі національних кордонів і стають цікавими не лише для громадянина певної країни з його ментальними та психологічними особливостями, але й для людей космополітичного типу – відкритих до полікультурності, поліетнічності та усвідомлення наслідків взаємопроникнення культур.

Взаємодія окремої національної культури з іншими, адаптація її характерних рис до ширшого культурного контексту, переосмислення співвідношення національного і космополітичного – усе це породжує процеси глокалізації. Інакше кажучи, коли глобальне співіснує з локальним, у межах глобального культурного ладу формується нова національна самобутність. Це можна спостерігати, наприклад, коли створюється мюзикл за американським зразком із властивими йому структурними й стильовими елементами, але в основу покладається український матеріал: тема, мелодика, національні інтонації, що відповідають запитам української аудиторії.

Висновки. Україна перебуває у тривимірному просторі адаптації до світових глобалізаційних процесів. Це свідчить про розширення її культуротворчого інструментарію в межах сучасної парадигми художньої культури. Вона може відтворювати різні культурні зразки, не підкоряючись жодному глобальному центру. І водночас розвивати національні надбання, орієнтуватися на власну модель і запиту українського реципієнта. Такий підхід

дає змогу створювати культурний продукт, цікавий не лише для космополітичного чи вузьконаціонального типу, формувати широкий світогляд та одночасно поєднувати пізнання національних і світових зразків.

Список використаних джерел

1. Гетманенко, О.О., 2025. Взаємодія глобалізації та глокалізації: тенденції конвергенції та дивергенції у ХХІ столітті. *Економіка та суспільство*, 73. [Електронний ресурс]: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5901/5839> (дата звернення 30.07.2025).
2. Касьянова, О.В., 2024. Метаморфози музично-театрального мистецтва України в умовах видозміни парадигми художньої культури ХХІ століття. *Часопис Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського*, 4 (65), сс. 152-177.
3. Копієвська, О.Р., 2014. Концептуальне осмислення трансформаційних процесів в культурі України. У кн.: О.Р. Копієвська. *Трансформаційні процеси в культурі сучасної України*: монографія. Київ: НАКККиМ, сс.7-69.
4. Макарова, М.В., 2022. Взаємозв'язок глобалізації та культури у сучасному світі. *Питання культурології*, 40, сс. 54-61.
5. Саракун, Л.П., 2016. Культурна політика держави як фактор утвердження національної ідентичності. У кн.: Л.П. Саракун. *Культурна політика сучасної України*: монографія. Ніжин, сс. 90-131.
6. Шевельова, О., 2014. Вплив інституціональних видозмін музичного театру України ХХІ століття на формування дитячо-юнацького репертуару. *Часопис Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського*, 1 (62), сс. 48-68.

Metamorphoses of Ukraine's Culture-Forming Development in the Context of the Globalized World of the 21st Century

Abstract. *The article examines the metamorphoses of Ukraine's contemporary cultural landscape within the context of globalization processes. It identifies Ukraine's position within a three-dimensional culture-forming space—global, local, and glocal. The study outlines the specific features of cultural development within each of these dimensions. The modern Ukrainian cultural space is characterized as a synthesis of global and local trends. Particular attention is paid to the local dimension of cultural development, which involves a turn towards national heritage, support for contemporary artistic creativity, and active engagement with grant-based cultural programs. The glocal dimension is identified as a significant aspect of Ukraine's modern cultural existence, in which globalization and localization are intertwined.*

Keywords: *globalized space, Ukraine's culture-forming development, globalization, glocalization, localization.*